

Cotehele

Verslag van een stage in een historisch interieur
Margriet Hage, December 2010

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Cotehele, een korte geschiedenis	3
Het interieur	5
Cotehele zakelijk	6
Advies	6
Informatievoorziening en contact met publiek	7
‘Conservation in action’	7
‘Look Sharp!’	8
Onderhoud en preventieve conservering	9
Klimaatcontrole	9
Textiel	10
Metaal	11
Glas en Keramiek	12
Meubels	12
Schilderijen	12
Gebruikte materialen	13
Evaluatie	14
Bijlage 1	15

Inleiding

Tijdens mijn studie meubelrestauratie aan het Instituut Collectie Nederland te Amsterdam groeide bij mij de overtuiging dat het interieur vooral als een geheel moet worden gezien. Omdat de opleiding tot restaurator veelal toegespitst is op één bepaald materiaal, wilde ik na het afronden van deze studie mijn kennis verbreden. Ik heb om die reden mijn studie kunstgeschiedenis hervat en de master *History of Decorative Arts and the Domestic Interior* in Leiden gevolgd. Dit heb ik gedaan naast mijn praktische werk als meubelrestaurator. Om mijn ervaring te verbreden heb ik een stage aangevraagd bij de *National Trust* in Groot Brittannië. De *House and Collections Manager* te Cotehele (Cornwall) bood mij de mogelijkheid om werkzaamheden te verrichten die betrekking hadden op de presentatie van de collectie aan bezoekers en de daarbij behorende preventieve conservering. Na een kennismakingsgesprek ben ik graag ingegaan op een aanbod van een stage voor een half jaar; van februari tot augustus 2010. Financieel is dit verblijf op Cotehele mede mogelijk gemaakt door Stichting Het Interieurfonds.

In mijn takenpakket lag de focus vooral op assistentie bij de conservering en het promoten van het belang van behoud en beheer bij publiek en vrijwilligers (zie bijlage 1). Tijdens mijn verblijf heb ik een goed beeld gekregen van de hybride rol van de *House and Collections Manager* binnen de *National Trust*. Terwijl in musea vaak verschillende personen belast zijn met de presentatie van de collectie en het behoud en beheer, behoren deze beide activiteiten tot het takenpakket van de *House and Collections Manager*. Deze dient daarom te beschikken over een brede algemene kennis van zowel conservering als van de (kunst)geschiedenis. Daarnaast is creativiteit nodig om nieuwe, interessante publieksactiviteiten te organiseren. In de afgelopen stageperiode heb ik veel waardering en bewondering gekregen voor het werk dat verzet wordt. Ik heb het erg naar mijn zin gehad en veel geleerd doordat ik veel kennis in de praktijk heb kunnen brengen. De stage is een zeer waardevolle ervaring geweest.

De bovenste afbeelding op de voorpagina is een recente foto van de zuidelijke gevel van Cotehele. De onderste afbeelding is de noordwest toren van Cotehele naar N. Condy zoals afgebeeld in *Cotehele on the banks of the Tamar*, c. 1840.

Cotehele, een korte geschiedenis

Cotehele House ligt in het zuidwesten van Groot Brittannië op een terrein van 526 hectare aan de rivier de Tamar, die vanuit Plymouth noordwaarts loopt en de grens vormt tussen Devon en Cornwall. Het gehele landgoed bestaat uit 85 huizen, vijf boerderijen, een in werking zijnde watermolen, een kade en werf, een schip en het huis met omliggende tuin. Het geheel wordt sinds 1947 beheerd door de *National Trust*.

William Edgcumbe trouwde rond 1350 met Hilaria de Cotehele. Hoewel het de bedoeling was dat haar broer Cotehele zou erven, stierf hij zonder nageslacht en Hilaria erfde het landgoed en het huis. Sinds die tijd is het landgoed in bezit van het geslacht Edgcumbe en door verschillende goede huwelijken in omvang uitgebreid. Zo verwerft de familie bijvoorbeeld in 1493 het land rondom de monding van de rivier de Tamar door een huwelijk met Joan Durnford. Dit deel van het landgoed land ligt vlakbij Plymouth. Hier begint de familie een hertenpark en bouwt men in 1547 een huis, Mount Edgcumbe. Dit huis wordt de hoofdresidentie van de familie en Cotehele wordt sindsdien slechts incidenteel bezocht en niet meer permanent bewoond.

Vanaf 1750 ontstaat er een nieuwe belangstelling voor Cotehele. De hoofdvertrekken, die de bezoekers nu te zien krijgen, worden ingericht met 'antiek'. Het is niet duidelijk waar deze objecten vandaan komen, mogelijk is een en ander op veilingen en via de antiekhandel gekocht. Andere

voorwerpen komen wellicht uit Mount Edgcumbe dat meerdere malen is aangepast aan de nieuwste eisen. Bijzonder is een beschrijving in het dagboek van Koningin Charlotte die samen met Koning George II in 1789 een kort bezoek brengt aan Cotehele en daar een ontbijt en een rondleiding krijgt. In dit dagboek wordt ondermeer beschreven hoe men tijdens het bezoek eet van het eeuwenoude familietin. Een andere belangrijke bron van informatie is het rond 1840 uitgegeven boek *Cotehele on the banks of the Tamar* van de hand van de locale kunstenaar N. Condy waarin de meeste ruimten zijn afgebeeld en worden beschreven. Dit boek geldt als de eerste gids voor het huis. Hoewel de tekst niet volledig betrouwbaar is, wordt daarin wel de sfeer beschreven die de familie wilde creëren toen de belangstelling voor Cotehele vanaf 1750 herleefde en het huis opnieuw werd ingericht: Cotehele als een monument van een eeuwenoude familie, een plaats waar de verbondenheid met het voorgeslacht ervaren kan worden.

Links een luchtfoto van Cotehele uit 1960. Rechts is een afbeelding van de ingang, afgebeeld in *Cotehele on the banks of the Tamar*, de eerste gids van Cotehele. Een litho naar een aquarel van Nicholas Condy, circa 1840.

De familie Edgcumbe is in de 17de en 18de eeuw politiek geëngageerd. Dit leidt ertoe dat Richard Edgcumbe in 1742 in de adelstand wordt verheven, hij wordt de eerste baron. Wanneer in 1779 een Frans/Spaanse vloot de marinebasis van Plymouth bedreigt, worden op het land rond Mount Edgcumbe 100 eiken geveld om fortificaties te kunnen bouwen. Als dank voor de bewezen diensten wordt de 3^e Baron, George Edgcumbe, in 1789 tot graaf verheven door Koning George III. Rond 1860 wordt de oostzijde van Cotehele flink verbouwd voor de weduwe van de derde graaf, Caroline. Deze verbouwing tast de vertrekken die door bezoekers worden bezocht niet aan, maar verandert wel het uiterlijk van het huis. Caroline ontwerpt ook de terrastuin aan deze kant van het huis.

In 1941 is Mount Edgcumbe tijdens de Blitzkrieg door de Duitsers gebombardeerd. Het huis brandde volledig uit en Cotehele diende als toevluchtsoord. Opnieuw wordt voornamelijk de oostvleugel gebruikt, maar het verhaal gaat dat men ook in de toonkamers geslapen heeft. Aan het einde van de oorlog overlijdt de 5^e graaf. Om de successierechten op te brengen en Mount Edgcumbe te kunnen herbouwen wordt Cotehele in 1947 aan de *National Trust* overgedragen. Het gaat in eerste instantie om het huis en het land eromheen. De inboedel is pas in de jaren '70 aan de *National Trust* overgedragen. Enkele objecten zijn in de tussenliggende periode verwijderd, onder andere voor de herinrichting van Mount Edgcumbe. Inmiddels is ook Mount Edgcumbe een museum geworden en is een goede samenwerking tussen beide huizen ontstaan. Er vindt regelmatig uitwisseling plaats.

Links de oostzijde van Cotehele die rond 1860 in verbouwd. Rechts een foto van de *White Room* uit 1954 (bron: Felton NMR).

De familie voert de grafelijke titel nog altijd, maar omdat deze via de mannelijke lijn wordt doorgegeven en de Edgcumbes dochters kregen of kinderloos stierven, is de directe relatie met Cotehele en Mount Edgcumbe verwaterd. In 1982 werd Robert Charles de 8^e graaf, zijn bedovergrootvader was een broer van de eerste graaf. De graaf met zijn familie woont het merendeel van de tijd in Nieuw-Zeeland. Hij heeft Cotehele slechts eenmaal bezocht.

Het interieur

Cotehele wordt veelal omschreven als een van de meest originele Tudor huizen van Engeland (1485-1603), een tijdscapsule. Van het exterieur kan dit met enige voorzichtigheid gezegd worden, hoewel er wel degelijk veranderingen zijn geweest. Van een Tudor interieur is echter geen sprake. Het interieur is ontstaan tussen 1750 en 1900 en vormt een vroeg voorbeeld van de belangstelling voor en het verzamelen van antiek. Deze interesse was vooral gericht op het creëren van sfeer. Dit ging zelfs zover dat toen rond 1900 in het huis elektriciteit werd aangelegd, besloten is om geen verlichting aan te brengen in de toonzalen omdat dit de historische sfeer teveel zou aantasten.

De entree van het huis heeft het meeste weg van een ridderzaal met een grote haardpartij. De wanden hangen vol met wapens uit verschillende landen en perioden. Het meubilair bestaat onder andere uit een grote tafel met aan weerszijde twee banken. Hoog in de muren zijn ramen aangebracht met in het midden familiewapens van aan de Edgcumbes gerelateerde families. Dit gebrandschilderde glas dateert van voor de 15de-eeuw en is gevat in wit glas van later datum. In de overige ruimten valt de grote hoeveelheid 17de en 18de-eeuwse wandtapijten op, die het merendeel van de muren bedekt. Tapijten zijn doorgaans in series gemaakt en vertellen een doorlopend verhaal. In Cotehele zijn enkele series aanwezig maar deze zijn verspreid over het gehele huis. Daaraan en aan het feit dat de meeste tapijten aangepast zijn aan de wanden door er delen af te knippen of stroken aan te zetten, is te zien dat de tapijten later in het huis zijn ingebracht. Het meubilair vormt een brede verzameling van 16de-eeuwse gedraaide stoelen, 17de-eeuwse opvouwbare tafels en veel samengestelde objecten. Dit zou de indruk kunnen wekken dat het interieur van Cotehele een ratjetoe is met weinig objecten van waarde. Die veronderstelling is echter onjuist. Hoewel het volgens onze huidige visie op authenticiteit niet juist is een object aan te passen aan nieuwe eisen of onderdelen van verschillende meubels te gebruiken om daarmee een nieuw voorwerp te creëren, werd dat destijds heel normaal gevonden. Dit vormt een belangrijk aspect van de geschiedenis van Cotehele en van de toenmalige belangstelling voor antiek. Het gaat niet zozeer om de echtheid van een object, maar vooral om de sfeerbepalende waarde ervan.

Links *King Charles' Room* zoals afgebeeld in Cotehele's eerste toeristen gids. Een litho naar een aquarel van Nicholas Condy, circa 1840. Hoewel de ruimtes in de lithos zeer veel groter lijken dan ze in werkelijkheid zijn, zijn de meeste objecten herkenbaar. De afbeelding in het midden is een foto van de *Red Room*, rechts is de kapel.

Cotehele zakelijk

Cotehele vormt een onderdeel van de *National Trust*. Hierdoor heb ik tijdens mijn stage geen volledig overzicht gekregen van de exacte zakelijke structuur van de gehele organisatie. Wel is mij bekend dat binnen de *National Trust* verschillende regelingen gelden met betrekking tot de inkomsten die uit de exploitatie worden verkregen. Er zijn drie categorieën:

1. Bezittingen die zelf rond dienen te komen, zij mogen ook het geld houden dat zij verdienen.
2. Huizen en landgoederen waarvan erkend wordt dat zij geen winst kunnen maken en steun nodig hebben van de centrale organisatie.
3. De derde groep bestaat uit de eigendommen die wel winst genereren, maar deze af moeten dragen aan de centrale organisatie om de tweede groep te kunnen onderhouden.

Onder de laatste groep valt ook Cotehele. De winst vloeit dus terug in de kas van de *National Trust* en wordt herverdeeld. Dit heeft tot gevolg dat de jaaromzet niet in zijn geheel ten goede komt van Cotehele maar dat er vastgestelde budgetten zijn.

Het budget voor restauratie en onderhoud wordt vastgesteld voor het gehele landgoed. Slechts £ 9.400,- daarvan is bestemd voor het interieur. Grote restauratieprojecten zoals een wandtapijt kunnen hiervan niet worden betaald. Het is daarom van belang fondsen te werven of overheidssubsidie aan te vragen. Ook wordt er geld ingezameld via de verkoop van *Raffle Tickets*. Dit zijn loten die door de *National Trust* worden uitgegeven. Elk landgoed kan zelf de bestemming bepalen van de opbrengst. In Cotehele wordt altijd een restauratiedoel gekozen. Zo is het afgelopen jaar geld ingezameld voor het restaureren en matten van 20 stoelen uit de kapel. Bezoekers kunnen een lot kopen van £ 1,00. Vanuit de organisatie wordt het bedrag dat is opgehaald met de verkoop van loten verdubbeld. Aan het einde van het seizoen worden verschillende prijzen verloot. In Cotehele zijn tijdens het afgelopen seizoen zo'n 3500 loten verkocht.

Advies

De *National Trust* is onderverdeeld in regio's. Binnen deze regio's zijn er verschillende specialisten die de huizen en landgoederen van advies voorzien. Voor de *House and Collections Managers* zijn er *conservators* die tot taak hebben om te adviseren over het onderhoud van een collectie en *curators* die adviseren over de kunsthistorische kant van een collectie. Daarnaast zijn er adviseurs op de gebieden van publieksbegeleiding, en het werven van vrijwilligers. Ook bij het nemen van beslissingen over restauraties, aankopen of andere wijzigingen wordt altijd advies van deze personen ingewonnen.

Informatievoorziening en contact met publiek

Tijdens het open seizoen, van maart tot eind oktober, gaat het vooral om het publiek. In Cotehele bevindt zich in elke ruimte van het huis informatie over de geschiedenis van de kamer en de daarin aanwezige objecten. Daarnaast is er ook een jaarthema, voor 2010: *'The Art of Improvisation'*. Dit thema focust op één object in elke ruimte en informeert over de veranderingen die het betreffende object heeft ondergaan in de loop van de geschiedenis en geeft de relatie aan tot het interieur. De *Edgcumbe Room* is een ruimte in het huis die gebruikt wordt voor tentoonstellingen. Aan de wanden hangen tekeningen, prenten en schilderijen die de geschiedenis vertellen van het huis en de familie. Daarnaast zijn twee vitrines in gebruik voor het jaarthema. De samenstelling van deze tentoonstelling en het verzorgen van de labels en de extra achtergrond informatie vormden - naast assistentie bij specifieke schoonmaakactiviteiten - mijn eerste taak.

De manier waarop de informatie wordt gepresenteerd is gebaseerd op een door de *National Trust* uitgevoerd onderzoek naar de bezoekers en de wijze waarop zij informatie verwerken. Dit onderzoek heeft als resultaat gehad dat de verschillende huizen gestimuleerd worden om de gepresenteerde informatie zo te structureren dat men de verschillende bezoekersgroepen van dienst is. Er worden zes bezoekersgroepen onderscheiden. Deze variëren van mensen die slechts voor de atmosfeer komen tot mensen die zeer gedetailleerde informatie willen verkrijgen en een huis willen begrijpen. Door de informatie op een aantrekkelijke manier te structureren, met een korte inleiding en duidelijke afbeeldingen, streeft men naar het bedienen van een zo breed mogelijk publiek. In Cotehele wordt dit geprobeerd met informatie over een jaarthema voor mensen die snel geïnformeerd willen worden en daarnaast met extra informatie in elke ruimte voor mensen die specifieke informatie zoeken over een object. De lay-out van de informatie over het jaarthema heeft een inleiding van korte, vet gedrukte tekst voor snelle, overzichtelijke informatie en uitgebreidere informatie daaronder. De tekst wordt verduidelijkt met afbeeldingen.

'Conservation in action'

Tijdens het open seizoen worden activiteiten zoals preventieve conservering en actieve conservering waar mogelijk uitgevoerd op plaatsen waar het publiek kan meekijken. In elke ruimte zijn vrijwilligers als suppoost aanwezig en zij worden hierbij betrokken. Omdat dit enige organisatie vereist heb ik *risk assessments* geschreven voor verschillende activiteiten waaraan vrijwilligers kunnen meewerken. Veel meubilair in Cotehele heeft een zeer glanzende, vervuilde afwerklaag. De reden hiervan is excessief gebruik van verkeerde wassoorten. Samen met verschillende vrijwilligers is een aantal meubels schoongemaakt en voorzien van een nieuwe waslaag (zie onderstaande afbeeldingen).

Links een voorbeeld van een object met een zeer vlekkerige en vieze afwerklaag. Midden en rechts het opnieuw aanbrengen van was door vrijwilligers. Indien gewenst was er beschermende overkleding beschikbaar.

De bezoekers krijgen ook de mogelijkheid vragen te stellen. Over het algemeen wordt dit kijkje achter de schermen zeer gewaardeerd. De vrijwilligers krijgen hiervoor extra informatie over vervaardigingstechnieken en de restauratiegeschiedenis van specifieke objecten. Dit levert meer afwisseling voor hen op en maakt hen bewust van behoud en beheer. Deze extra informatie heb ik voor een groot deel verzorgd.

In de collectie van Cotehele bevinden zich zeven Spaanse tafels. Het gaat om 17de-eeuwse tafels waarvan de poten tegen het blad gevouwen kunnen worden. Zes van deze tafels hebben nog wel scharnieren, maar de metalen steunen zijn vervangen door houten schoren waardoor de tafels niet meer gevouwen kunnen worden. De zevende tafel bezat nog wel de originele metaalconstructie, maar de regels, waaraan het blad en de poten waren bevestigd, waren door houtwormschade onbruikbaar geworden. Zichtbaar voor het publiek heb ik de beschadigde regels vervangen. De tafel kan nu tentoongesteld worden en functioneert weer. Als vanzelfsprekend is een restauratieverslag geschreven, maar ook schriftelijke informatievoorziening aan het publiek.

'Look Sharp!'

Augustus is qua bezoekersaantallen de drukste maand. Het publiek is dan ook anders van samenstelling: er zijn meer gezinnen. In deze maand worden daarom activiteiten georganiseerd om ook kinderen te interesseren. Een voorbeeld daarvan vormt de tentoonstelling *'Look Sharp!'*. Tijdens de laatste twee weken van augustus zijn 17 verschillende scherpe wapens van de muur gehaald zodat het publiek deze van dichtbij kon bekijken en vasthouden. Met de tentoonstelling werd beoogd om de objecten - decoratiestukken van de *Hall* - los te maken uit hun context en te tonen als objecten die op zichzelf de moeite van het bestuderen waard zijn. Het samenstellen van de informatie, de organisatie van de tentoonstelling en de supervisie was een heel werk, maar ook heel interessant.

De *Conservation Assistants* (links) en verschillende vrijwilligers hebben door hun enthousiasme een succes gemaakt van de tentoonstelling.

Tijdens de evaluatie bleek dat de tentoonstelling een groot succes is geweest. Van het publiek zijn veel positieve reacties ontvangen. Ook kwamen enkele verbeterpunten naar voren. Zo bleek dat tonen van 17 wapens te veel was. Ook is het beter om slechts wapens te gebruiken die eenvoudig kunnen worden vastgehouden. Het publiek stelde vooral vragen, de catalogus werd minder gebruikt dan verwacht. Waarschijnlijk was het beter geweest om bij elk object de naam, datering en land van herkomst duidelijk aan te geven zodat het publiek snel een beeld kan krijgen. Het samenstellen van de catalogus is zeker nuttig geweest omdat daarmee ook veel informatie over de tentoongestelde objecten werd verzameld. De afbeeldingen uit de catalogus waarop het gebruik van de wapens is te zien zullen ook in toekomst gebruikt kunnen worden.

Onderhoud en preventieve conservering

Cotehele is geopend van half maart tot en met eind oktober en rond de kerst. Wanneer het huis gesloten is, worden alle objecten afgedekt en alle gordijnen en deuren gesloten: het huis is in een zogenaamde winterslaap. Deze periode wordt gebruikt voor schoonmakenwerkzaamheden die overlast veroorzaken tijdens het open seizoen zoals het stofzuigen van de wandtapijten, het stoffen van de plafonds en het in de was zetten van de vloeren.

Omdat het huis een zeer open structuur heeft, zijn er vrij grote verschillen in temperatuur en relatieve luchtvochtigheid tussen de verschillende ruimten. Wanneer het noodzakelijk is om meubels te verplaatsen wordt met deze verschillen rekening gehouden door een object te verplaatsen naar een ruimte die qua relatieve luchtvochtigheid en temperatuur dicht bij de oorspronkelijke ruimte ligt.

Links de *Hall* in winterslaap, midden het stoffen en in de waszetten van metaal. Rechts het reinigen van een wandtapijt.

Tijdens het open seizoen wordt elke dag gestoft en gezogen voordat het huis om 11 uur open gaat. De rest van de dag wordt gebruikt om achter de schermen onderhoud te plegen of kleinere objecten te reinigen waarbij het publiek kan toekijken en vragen stellen. Om te voorkomen dat er slijtage ontstaat door te veel schoonmaken, is afgesproken om niet alle oppervlakken elke dag te stoffen. Horizontale vlakken vangen het meeste stof en worden daarom dagelijks afgenomen met een stofdoek. Verticale vlakken worden echter minder stoffig en het is dan ook voldoende om deze één maal per week af te stoffen. Om geen dubbel werk te doen, heeft elke ruimte een formulier waarop wordt bijgehouden welke zijde van de kamer de wekelijkse stofbeurt heeft gehad. Door de open structuur in het huis zijn er in de hal vleermuizen aanwezig. Omdat vleermuizen beschermde dieren zijn, mogen zij niet bestreden of verstoord worden. Men kan alleen zorgen dat zo min mogelijk schade wordt aangericht. De hal wordt daarom aan het einde van elke dag gesloten. De deuren worden na sluitingstijd dicht gedaan en de twee opengewerkte stenen hoog in de muur worden afgesloten met kussens waardoor de vleermuizen niet naar andere ruimten kunnen. In de hal worden de grote tafel en twee beschilderde stoelen afgedekt met *Tyvek* om ze te beschermen tegen vleermuizenontlasting. Tijdens mijn verblijf in Cotehele is het tweemaal voorgekomen dat een vleermuis tijdens openingstijden van een haast onzichtbare plaats naar beneden is gevallen. De vleermuis wordt dan weggehaald en op een verhoogde plaats in het nabijgelegen houthok gelegd.

Klimaatcontrole

De ramen van Cotehele zijn voorzien van UV-werende folie. Deze folie is aan vervanging toe, maar omdat er sprake is van oud, poreus glas is de verwijdering van de folie niet zonder risico. De lijm van de film is in de poriën van het glas gedrongen en kan alleen met aceton opgelost worden. Aceton is echter dehydraterend en kan, zeker bij oud glas, scheurtjes veroorzaken. Aceton kan alleen gebruikt worden wanneer het glas onmiddellijk wordt nagespoeld met gedemineraliseerd water. Het verwijderen moet dus professioneel gebeuren en is een kostbare zaak. Het is ook

mogelijk om de folie mechanisch te verwijderen maar er zullen dan lijmresten achterblijven die kleurverschillen in het glas veroorzaken. Momenteel worden er regelmatig metingen gedaan waaruit blijkt dat de film nog steeds veel straling tegenhoudt, maar wel valt een duidelijke vergelijking waar te nemen. Het is niet verstandig om opnieuw folie op het glas aan te brengen. Een andere oplossing zou aanbrengen van perspex met UV-filter zijn, maar visueel werkt dit heel storend. Een acceptabele oplossing is nog niet gevonden.

In het huis vormt daglicht de enige lichtbron. De intensiteit van het zonlicht wordt gecontroleerd met behulp zonwerende gordijnen. Deze controle geschiedt handmatig. Een teamlid loopt verschillende malen per dag door het huis om de gordijnen te controleren. Wanneer het huis gesloten is voor publiek, worden alle verduisterende gordijnen gesloten om zo al het licht te weren en de schade door licht te beperken.

De relatieve luchtvochtigheid (RH) en temperatuur worden gemeten met een draadloos systeem van het merk *Hanwell*. In elke ruimte is een meter geplaatst die om de paar minuten waarden doorgeeft aan de computer. Op deze wijze wordt alles geregistreerd en is het eenvoudig om een overzicht te krijgen van de schommelingen. De RH wordt geregeld door de temperatuur te beïnvloeden. Het systeem is erop gebaseerd dat de RH tussen de 50 en 65 % wordt gehouden. Wanneer de RH te hoog oploopt, wordt de verwarming ingeschakeld. In Cotehele is de RH vrijwel nooit lager dan 45%. Het bevochtigen van de ruimten is dan ook niet nodig.

De verschillende ruimtes hebben elk een eigen elektrische verwarming. Bij het systeem behoren RH meters die de verwarming in- of uitschakelen. Dit systeem blijkt echter zeer onbetrouwbaar. De fabrikant denkt dat de oorzaak daarvan bij de elektriciën in Cotehele ligt. De oplossing van het probleem komt zo niet dichterbij en de verwarmingen worden nu met de hand bediend. Een nadeel van het systeem is dat de verwarming in de zomer, tijdens een warme, vochtige dag, ook in werking moet zijn. Dit wordt door bezoekers en suppoosten niet op prijs gesteld. Tijdens de winter hebben de verwarmingen niet altijd voldoende capaciteit om de RH te kunnen corrigeren. Er is daarom een ontvochtiger aangeschaft die in de *Dining Room*, de meest vochtige ruimte van het huis, aangesloten kan worden om het systeem te ondersteunen.

De controle van het klimaat in Cotehele is gebaseerd op adviezen van de regionale en landelijke experts van de *National Trust*. Het systeem waarbij de RH meters aan de verwarming zijn gekoppeld, is kostbaar, zoals ook de *Hanwells*. Toch functioneert het verre van optimaal in Cotehele en is het een uitgekilde versie geworden waarvan de effectiviteit sterk afhankelijk is van de controle door de *housekeeper* en haar *conservation assistants*. Na een half jaar samenwerking weet ik dat zij goed werk leveren, maar bij het eventuele vertrek van de *Housekeeper* is een bijzonder goede overdracht vereist om te voorkomen dat veel kennis verloren gaat.

Daarnaast is de keuze van de *National Trust* voor het reguleren van de RH met behulp van de temperatuur niet onomstreden. Het systeem gaat ervan uit dat schommelingen in de temperatuur geen schade doen, wat een niet geheel juiste veronderstelling is. Stijging van de temperatuur versnelt namelijk het verouderingsproces.

Textiel

Textiel is het meest gevoelige materiaal. Licht, luchtvochtigheid en temperatuur brengen meer schade toe dan bij andere materialen. Ook stof hecht zich sneller aan textiel. Het is een zeer kwetsbare en moeilijk te conserveren groep objecten. Ook reiniging kan snel tot beschadiging leiden. Door een textielrestaurator is van alle aanwezige textiel een conditierapport opgemaakt met een onderhoudsadvies. Dit advies komt neer op het jaarlijks reinigen van horizontale vlakken, zoals zittingen van een stoel. De verticale vlakken worden slechts eenmaal in de drie tot vijf jaar gereinigd. Toch wordt niet alles zonder meer gereinigd. Elke keer wordt eerst een test gedaan of reiniging noodzakelijk is. Tijdens deze test wordt over de mond van de stofzuiger een katoenen mousseline gedaan. Vervolgens wordt het te reinigen textiel beschermd met een gaas. Over dit gaas wordt een keer verticaal en een keer horizontaal gezogen. Vervolgens wordt de mousseline onder de

microscopisch bekeken. Wanneer er veel textielvezels aanwezig zijn op het monster, dan wordt afgezien van reiniging. De reiniging doet dan duidelijk meer schade dan goed. Wanneer een object is gereinigd, wordt de datum van uitvoering aangetekend in het conditierapport.

Metaal

In de *Hall* van Cotehele is veel metaal aanwezig. Deze ruimte heeft een moeilijk te beheersen klimaat omdat hier de entree van het huis is. De objecten in deze ruimte zijn dus onderhevig aan een sterk schommelende temperatuur en hoge RH waarden. Het metaalwerk van de wapens wordt hiertegen beschermd door ze wekelijks af te stoffen en jaarlijks van een laag microkristallijne was te voorzien. Het ijzer van de wapens wordt tijdens het aanbrengen van de was gecontroleerd en als actieve corrosie wordt waargenomen, wordt deze lokaal verwijderd met *Autosol*, een poetsmiddel dat geen oplosmiddelen bevat. De microkristallijne was bewijst zeker zijn dienst, aangezien er de laatste jaren vrijwel geen corrosie meer ontstaat.

In het huis is ook tin aanwezig. Traditioneel wordt er niets aan het tin gedaan, behalve dat het met een zachte kwast wordt gestoft. Poetsen zou namelijk het patina verstoren en het tin een zilverglans geven. Omdat tin van nature een vrij stabiel metaal is, wordt er ook geen was op aangebracht. Toen ik hierover doorvroeg, bleek dit meer gewoonte te zijn dan een bewuste keuze. Omdat ook tin gevoelig is voor de wisselende klimaatomstandigheden is besloten de regionale adviseur op het gebied van conservering hierover te benaderen. Er zal worden nagegaan of ook het tin van een laagje microkristallijne was voorzien moet worden.

Naast ijzer en tin is er koper en messing aanwezig. Ook deze groep objecten wordt zo min mogelijk gepoetst en beschermd met een jaarlijks aangebrachte microkristallijne waslaag. Pas wanneer actieve corrosie op een object wordt ontdekt, te herkennen aan de felle kleur groen, wordt er schoongemaakt. Dit wordt bij voorkeur lokaal gedaan, maar dat is niet altijd mogelijk omdat dan zeer storende kleurverschillen optreden. Het object wordt gepoetst met *Autosol* en katoenen watten. Na de reiniging wordt het object voorzien van een microkristallijne waslaag.

Kroonluchter in de Hall

In de hal hangen drie kroonluchters. Twee daarvan zijn 18de-eeuws, de derde is een replica uit de jaren '70. Omdat het interieur tot de jaren '70 nog niet in het bezit was van de *National Trust*, heeft de vrouw van de 7de graaf één kroonluchter uit het huis kunnen verwijderen. Ter vervanging is een replica gemaakt, maar deze was veel gele van kleur dan de twee originelen. In samenwerking met het *conservation team* is besloten de replica naar beneden te halen om te bekijken of hier wat aan te doen was. Poetstesten bleken een te glanzend resultaat te geven: de kroonluchter zou nog meer af steken. Uit een test met verschillende oplosmiddelen zoals terpentijn, alcohol en aceton bleek dat er een zeer gele laklaag op de kroonluchter aanwezig was. Het ging waarschijnlijk om een schellak omdat dit een traditionele methode is om koper en messing tegen corrosie te beschermen. Door deze laag te verwijderen verdween de storende oranje kleur zonder het patina aan te tasten. Met aceton en katoenen watten is de laklaag verwijderd. Vervolgens is de kroonluchter van een microkristallijne waslaag voorzien. Het kleurverschil is door de behandeling geminimaliseerd.

Links is de kroonluchter tijdens de behandeling, in het midden een detail dat de vlekkerigheid van de laklaag laat zien. De vlekken zijn dus geen corrosie, maar lak. Rechts de kroonluchter na behandeling.

Glas en Keramiek

Behalve regelmatig afstoffen wordt aan het glas en keramiek in Cotehele weinig gedaan. Afgezien van het risico dat een object valt en breekt is het materiaal relatief stabiel. De glas in lood ramen vormen het grootste probleem. Het lood is erg uitgezakt en vervormd waardoor de ruitjes uit het lood dreigen te vallen. In de hal wordt nu het lood van enkele ruiten vervangen. Het plan bestaat om geleidelijk al het raamlood te vervangen. Dit is echter kostbaar en tijdrovend. Het is dan ook een meerjaren plan.

De UV-filter die op de ramen is geplakt vormt, zoals reeds beschreven onder het 'klimaatcontrole' eveneens een probleem. Bij de vervanging van het lood zal gelijktijdig de oude folie worden verwijderd.

Meubels

Wanneer meubels niet meer worden gebruikt wordt vooral de buitenkant belangrijk. Het meest opvallende aan de meubels van Cotehele zijn de hoog glanzende afwerking en de vieze kringen. Het jarenlange gebruik van donkere, zeer harde wassoorten heeft de glans veroorzaakt, het stof en de kringen zijn in deze waslagen opgenomen. De vaste meubelrestaurator heeft een lijst gemaakt van meubels die het *conservation team* zelf kan schoonmaken met behulp van staalwol en terpentijn. Toch voelt het team zich onvoldoende vertrouwd met deze reinigingsmethode om dit zelf op te pakken. De oorzaak daarvan zijn de waarschuwingen van de meubelrestaurator tegen het aanrichten van schade door het gebruik van staalwol en een vlekkerig resultaat door het niet gelijkmatig reinigen. Met het *conservation team* heb ik daarom een aantal meubels schoongemaakt. Zo is voldoende inzicht ontstaan om ook andere meubels aan te pakken. Bij enkele meubels zijn de lades in gebruik. Er wordt bijvoorbeeld informatie in bewaard die is bestemd voor de suppoosten. Wanneer een bezoeker een vraag heeft, hebben zij extra achtergrondinformatie tot hun beschikking. Dit heeft wel tot gevolg dat de laden regelmatig worden open- en dichtgeschoven. Enkele ladegeleiders en ladelopers zijn daardoor behoorlijk versleten. Helaas heb ik tijdens mijn stageperiode geen tijd gehad hier zelf wat aan te doen. Wel heb ik een lijst opgesteld met reparaties die aan verschillende meubels moeten worden uitgevoerd.

Schilderijen

Behalve het afstoffen met een zachte kwast wordt er met de schilderijen in Cotehele niets gedaan door het *conservation team*. Als er daadwerkelijk schade wordt geconstateerd, wordt via de regionale conservator/restaurator van de *National Trust* een restaurator ingeschakeld.

Gebruikte materialen

De keuze van de materialen wordt in hoge mate bepaald door de voorschriften in de *Manual of Housekeeping*. Ik heb regelmatig gezien dat het *conservation team* hiervan gebruik maakte als er vragen waren over specifieke materialen.

De algemene materialen die bij het dagelijks onderhoud worden gebruikt zijn:

- Katoenen stofdoeken. Er zijn witte doeken voor het algemene stoffen. Gekleurde doeken zijn bestemd voor de reiniging van metaal.
- Platte mop om vloeren te stoffen.
- Eekhoornharen kwasten en borstels voor het stoffen van zachte, kwetsbare oppervlakken. Elke kwast is bestemd voor een bepaald materiaaltype om overbrenging van schadelijke deeltjes te voorkomen.
- Geitenharen kwasten en borstels voor het stoffen van meer robuuste oppervlakken. Elke kwast is bestemd voor een materiaal type om overbrenging van schadelijke deeltjes te voorkomen.
- Harrell's waxpolish in de kleuren *khaki*, *mahogany*, *georgian mahogany* en *antique*. Het gebruik van verschillende kleuren geeft de mogelijkheid om lelijke kringen en andere kleurverschillen te minimaliseren zonder ingrijpende restauratie.
- Wasborstels.
- Staalwol van verschillende fijnheid voor het verwijderen van hardnekkige corrosie op ijzer en het verwijderen van waslagen op meubels.
- *Autosol* is de merknaam van het metaalpoetsmiddel dat wordt gebruikt. In dit middel zitten geen agressieve schoonmaakmiddelen die opnieuw corrosie kunnen veroorzaken. Het middel is afkomstig uit de auto-industrie en wordt daar gebruikt voor het poetsen van chroom.
- Microkristallijne was van Renaissance.
- Een grote stofzuiger zonder zak met de mogelijkheid de zuigkracht te regelen. Deze wordt gebruikt voor de vloeren.
- Een kleine stofzuiger die op de heup kan worden gedragen met regelbare zuigkracht. Deze wordt gebruikt om de tapijten te reinigen.
- Los gaas om stoelzittingen te beschermen tijdens het stofzuigen.
- Een gaas op een raamwerk om verticale vlakken te beschermen tijdens het stofzuigen.

Evaluatie

Mijn doel voor deze stage was het opdoen van ervaring in een historisch interieur maar dit doel was wellicht te algemeen geformuleerd. Toch denk ik dat ik met recht kan zeggen dat mijn stage heeft beantwoord aan dit doel. Ik heb gezien hoe het behoud en beheer van een historisch interieur kan samengaan met de openstelling voor het publiek. De balans tussen behoud en openstelling is niet eenvoudig en nieuwe eisen van toegankelijkheid en interactie vereisen creatieve oplossingen. Ook bij de *National Trust* ligt de nadruk meer en meer op het vermaken van de bezoeker. Toch kan hierop ingespeeld worden door het publiek te betrekken bij de problemen die beheer en behoud met zich mee brengen. Tijdens de uitvoering van verschillende '*conservation in action*' projecten heb ik gezien dat het publiek over het algemeen geïnteresseerd is en graag geïnformeerd wil worden over de zorg voor een collectie. Daarnaast is het goed dat opnieuw nagedacht wordt over wat wel en niet aangeraakt kan worden. De tentoonstelling '*Look Sharp!*' heeft aangetoond dat het vasthouden van wapens tot de mogelijkheden behoort indien de risico's voldoende zijn doordacht.

De gewijzigde positie van de *conservation assistants* van onderhoudsmedewerkers op de achtergrond naar een meer publieke rol heeft binnen Cotehele voor enige spanning gezorgd bij de suppoosten. Hun exclusieve rol als gezicht van de organisatie is hen afgenomen en enkelen zijn van mening dat conserveringsactiviteiten achter de schermen uitgevoerd behoren te worden. Wellicht speelt ook mee dat in het begin van dit jaar ook het jaarthema '*The Art of Improvisation*' is geïntroduceerd. De traditionele presentatie, waaraan zij hechten, is daardoor verstoord met een, nieuwe, rode draad door het huis die afwijkingen en veranderingen in het interieur aanwijst. Misschien is er teveel op korte termijn veranderd. Toch acht ik deze spanning ook een waardevolle ervaring. Ik heb geleerd dat luisteren, de bereidheid om vragen te beantwoorden en het meehelpen als suppoost veel wederzijdse waardering kan opleveren. Deze waardering zorgt dan weer voor de ruimte om uit te leggen op welke wijze en waarom een bepaalde beslissing is genomen..

Ook wat betreft de preventieve conservering is mijn stage een zeer belangrijke ervaring geweest. Hoewel ik tijdens mijn opleiding tot meubelrestaurator wel een algemene introductie heb gehad over alle verschillende materialen, is de dagelijkse omgang ermee nog steeds de beste manier om meer te leren. De stage heeft mij een praktische ervaring opgeleverd die mij meer vertrouwen geeft in mijn beoordeling van andere materialen dan hout.

Ik heb een fantastische en zeer leerzame tijd gehad in Cotehele. Ik ben het Interieurfonds dan ook erkentelijk voor hun bijdrage die deze stage mogelijk heeft gemaakt.

THE NATIONAL TRUST ROLE PROFILE

Heritage intern (conservation)

Anticipated time contribution:	At least 21 hours per week. Working pattern to be agreed. A flexible approach is essential; occasional weekend/bank holiday work will be involved.
Expenses:	Re-imbusement of out-of-pocket travel costs for work purposes; other reasonable expenses agreed with the National Trust manager. Free accommodation.
Location:	Cotehele
National Trust manager:	Rachel Hunt (House and Collections Manager)
Key relationships:	Charmian Saunders (Visitor Services Manager) Lisa Newis (Housekeeper) Lesley Edmunds (Conservation Assistant) Sue Davies (Conservation Assistant) Lou Horrod (Conservation Assistant) Glen Manning (Conservation Assistant)

Purpose of role:

1. Help to increase awareness and understanding of preventive and remedial conservation amongst staff, volunteers and visitors:
  - 1.1 Work closely with the volunteers on a 1:1 basis to enhance their interest in and understanding of conservation issues.
  - 1.2 Collaborate with the conservation team and participate in the 'Conservation in action' programme.
2. Help to run the house:
  - 2.1 Provide general assistance with opening and closing the house.
  - 2.2 Help with organising, setting up and facilitating the smooth-running of events
  - 2.3 Assist with routine housekeeping tasks.
  - 2.4 Assist the Housekeeper with environmental monitoring and control.
  - 2.5 Assist the Visitor Services Manager with volunteer management.
3. Undertake such other appropriate assistance as may be reasonably requested by the NT manager.
4. Work in compliance with the Trust's *Health and Safety Policy* at all times.

All these arrangements are binding in honour only and not intended to be legally binding.